

NĚKOLIK SLOV ÚVODEM

EMIL VORÁČEK – DAVID HUBENÝ – MIROSLAV ŠEPTÁK

Problémy současné doby, způsoby jejich řešení, schopnost společnosti a státu problémům a krizím odolávat, se staly v posledních desítkách let jedním z klíčových témat vědeckého výzkumu, včetně bádání v oblasti společenských věd v globálním měřítku. Z těchto jen velice rámcově načrtnutých trendů světové vědy a jejich společenské relevance a Národních priorit orientovaného výzkumu vychází Program Strategie AV21 – Špičkový výzkum ve veřejném zájmu, jehož základní programový rámec byl schválen Akademickým sněmem AV ČR v prosinci 2014. V tomto programovém rámci je realizován i výzkumný program *Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace*, který je koordinován Filosofickým ústavem AV ČR, v. v. i. pod vedením doc. RNDr. Mgr. Alice Koubové, Ph.D. (<https://strategie.avcr.cz/programy/odolna-spolecnost>). Podílí se na něm 11 pracovišť AV ČR a další spolupracující instituce.

V průběhu řady diskusí se pracovníci Historického ústavu AV ČR, v. v. i. zamýšleli nad odpovídajícím tématem, kterým by se podíleli na tomto pětiletém programu. Východím bodem diskusí historiků, zde již nejen z Historického ústavu, ale i dalších vědeckých pracovišť, se stal 4. pilíř programu a sice: Historické a transkulturní modely: identifikace, reprezentace a prožívání krizí v minulosti.

Vztah válek a krizí tvoří významnou součást společenskovedních diskusí a bylo mu věnováno nepřehledné množství publikací, jimž předcházely rozsáhlé diskuse, které dosud přetrvávají. Otázkou je, v čem jsou tyto diskuse nové, co přinesl výzkum posledních desetiletí, který nyní nazíráme i z pohledu „*společnosti pozdní doby*“, jak o ní hovoří filozof Jan Patočka, a pracuje s ním sociolog Milan Petrušek, když se touto cestou chtěl vymezit vůči termínu „*postmoderní společnost*“ s jeho apokalyptickým zabarvením.

Dramatický vývoj ve 20. století nás, historiky, vede i k nově formulovaným tázavým pohledům na naši nedávnou minulost. Můžeme zde najít poučení ohledně hledání stabilního státu, společnosti, dostatečně rezistentní vůči krizovým otřesům? Autoři konferenčního projektu se soustředili na užší optiku a politickogeografický rámec, včetně chronologického vymezení. Za cíl si položili postupně zkoumat kritickou infrastrukturu meziválečného Československa z bezpečnostního, ekonomického, sociálního a zdravotního hlediska, jakož i analyzovat stav institucí čes-

koslovenské demokracie. Pro druhý rok projektu a zde mapovanou konferenci se soustředili na otázku: Jakou úlohu hrály při přípravě na potenciální krize, řešení krizí, fungování systému instituce, stát, státní správa, konkrétně v Československé republice, s vědomím širších mezinárodních souvislostí? V čem spočíval jejich přínos, jaké byly jejich limity, nedostatky?

Chronologické vymezení vycházelo z vědomí, že se jedná do určité míry o historicky uzavřené období, historiograficky poměrně zpracované, kterému však je potřeba nově klást otázky, nejen z optiky „krátkého 20. století“.

Ve snaze vytvořit širší záběr pro další výzkum připravili organizátoři konferenci s množstvím cílených referátů. Témata jednotlivých studií byla zasazena do deseti bloků: meziválečná věda, československá myšlenka, politická krize, poválečná státní správa, zdravotní a sociální správa, hospodářství, poválečná zásobovací a sociální situace, církve, legislativní příprava a závěrečný blok krize na obzoru (v době blížící se 2. světové války). Mimořádný pohled přinesl blok, který pojednával vztah krize a státu z pohledu filmových pramenů.

Mezinárodní konference za účasti přednášejících z České republiky a Slovenska, ale také Německa, Rakouska, Ruska a Ukrajiny s uvedeným tématem proběhla (částečně hybridně) ve dnech 23. a 24. září 2021 v kinosále Národního archivu ve spolupráci Historického ústavu AV ČR, v. v. i., Národního archivu a Filozofické fakulty Jihočeské univerzity s finanční podporou Strategie AV21. Soubor studií předložených odborné veřejnosti i dalším zainteresovaným zájemcům tak přináší množství pohledů autorů domácích i zahraničních, přičemž editoři monotematického čísla *Paginae historiae* umožnili, aby do něj přispěli i ti autoři, kteří se z časových či osobních důvodů nemohli aktivně zúčastnit konference, ale projevíli zájem o projekt jako takový a jejich témata napomohla doplnit některá chybějící místa ve struktuře. Navíc to umožnilo kompenzovat některé případy, kdy sice referáty na konferenci zazněly, ale z různých důvodů nebyly odevzdány k otištění.

Díky vzácnému pochopení vedení Národního archivu a redakce vychází celé kompendium studií v monotematickém čísle recenzovaného časopisu Národního archivu *Paginae historiae*. Doufáme, že přispějí k široké a kritické diskusi a k dalšímu výzkumu této komplexní problematiky.